

УДК 342.57:341(4)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.54>

ДО ПИТАННЯ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ІНСТИТУЦІЇ У РЕГУЛЮВАННІ СУДОУСТРОЮ ТА СТАТУСУ СУДДІВ

Гуменюк Ю.І.,

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: 0009-0000-6029-3034

Гуменюк Ю.І. До питання про європейські правові стандарти та інституції у регулюванні судустрою та статусу суддів.

Стаття присвячена ґрунтовному аналізу європейських правових стандартів у сфері судустрою та статусу суддів, із фокусом на ключовому принципі незалежності судової влади. Розкривається зміст цього принципу як фундаментальної складової верховенства права та демократії в європейському правовому просторі. Аналізується нормативна база Європейського Союзу та Ради Європи, яка включає Договір про Європейський Союз, Хартію основоположних прав ЄС, Європейську конвенцію з прав людини, акти Венеційської комісії та інші міжнародно-правові документи, що формують основу європейських стандартів у сфері правосуддя.

Особлива увага приділяється ролі Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини у формуванні єдиних підходів до розуміння та реалізації принципу незалежності судової влади в державах-членах. Наголошується на багатовимірності поняття судової незалежності, яка включає як інституційну автономію судової системи, так і персональну незалежність суддів, їхню недоторканність, захист від політичного чи адміністративного тиску, а також соціальне сприйняття суду як незалежного та неупередженого органу з боку суспільства.

У статті досліджуються вимоги до забезпечення незалежності судової влади на рівні європейського права: прозорі процедури призначення суддів, чіткі правила щодо строків їхніх повноважень, наявність правових гарантій від зовнішнього втручання, створення незалежних органів суддівського самоврядування для добору, кар'єрного просування та дисциплінарної відповідальності суддів. Особливо підкреслюється, що хоча організація національної судової системи належить до внутрішньої компетенції держав-членів, вони зобов'язані дотримуватися мінімальних стандартів ЄС для забезпечення ефективного судового захисту та верховенства права.

Важливою є також роль Венеційської комісії Ради Європи як авторитетного дорадчого органу, що формулює рекомендації для забезпечення незалежності судової влади, підкреслюючи необхідність обмеження впливу виконавчої влади на призначення та діяльність суддів. Стаття розглядає взаємодію між міжнародними та національними підходами до реформування судової влади та наголошує на необхідності гармонізації законодавства відповідно до європейських стандартів.

У висновках обґрунтовується, що незалежність судової влади є не лише елементом національного конституційного порядку, а й об'єктом міжнародного контролю, що гарантує дотримання спільних європейських цінностей та прав людини. Забезпечення цієї незалежності зміцнює довіру громадян до правосуддя, підтримує верховенство права та сприяє сталому розвитку демократичних інституцій у державах Європи.

Ключові слова: незалежність судової влади, європейські правові стандарти, Суд Європейського Союзу, Європейський суд з прав людини, євроінтеграція.

Gumenyuk Yu.I. On the Issue of European legal standards and institutions in the regulation of the judiciary and the status of judges.

This article provides a comprehensive analysis of European legal standards in the field of the judiciary and the status of judges, with a focus on the key principle of judicial independence. It explores this principle as a fundamental component of the rule of law and democracy within the European legal space. The normative framework of the European Union and the Council of Europe is examined, including the Treaty on European Union, the Charter of Fundamental Rights of the EU, the European Convention on Human Rights, the Venice Commission's acts, and other international legal documents that form the basis of European standards in the justice sector.

Special attention is given to the roles of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights in shaping unified approaches to understanding and implementing the principle of judicial independence in member states. The multidimensional nature of judicial independence is

emphasized, encompassing both the institutional autonomy of the judicial system and the personal independence of judges, their irremovability, protection from political or administrative pressure, and the social perception of courts as independent and impartial bodies by society.

The article examines the requirements for ensuring judicial independence at the level of European law: transparent procedures for appointing judges, clear rules regarding the duration of their mandates, the existence of legal safeguards against external interference, and the establishment of independent judicial self-governing bodies responsible for selection, career advancement, and disciplinary accountability of judges. It is also highlighted that although the organization of the national judiciary falls within the internal competence of member states, they are obliged to comply with the EU's minimum standards to ensure effective judicial protection and the rule of law.

The important role of the Venice Commission of the Council of Europe as an authoritative advisory body formulating recommendations to ensure judicial independence is also stressed, particularly its emphasis on limiting the influence of the executive branch over the appointment and functioning of judges. The article discusses the interaction between international and national approaches to judicial reforms and underscores the necessity of harmonizing legislation in line with European standards.

In conclusion, the article argues that judicial independence is not only an element of the national constitutional order but also an object of international oversight that guarantees adherence to shared European values and human rights. Ensuring this independence strengthens citizens' trust in the judiciary, supports the rule of law, and contributes to the sustainable development of democratic institutions in European states.

Key words: judicial independence, European legal standards, Court of Justice of the European Union, European Court of Human Rights, European integration.

Постановка проблеми. Формування незалежної, неупередженої та ефективної судової системи є надзвичайно актуальним завданням для забезпечення верховенства права, демократичності та стабільності держави. В умовах зростання політичного тиску на судову владу в окремих європейських країнах особлива увага приділяється дотриманню європейських стандартів щодо статусу суддів і організації судоустрою. Для України ця проблема набуває критичного значення у зв'язку з прагненням інтегруватися до європейської правової спільноти та імплементувати вимоги ЄС, що висувають суворі критерії незалежності та ефективності судової влади.

Мета статті – проаналізувати, яким чином європейські правові стандарти формуються і застосовуються у сфері судоустрою та статусу суддів, та яку роль у цьому відіграють ключові інституції – Суд ЄС та ЄСПЛ.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**: 1) проаналізувати нормативно-правові засади принципу судової незалежності у правовому порядку ЄС; 2) розглянути тлумачення принципу незалежності судової влади у практиці ЄСПЛ та Суду ЄС; 3) окреслити критерії оцінки незалежності суду, сформовані в європейській судовій практиці.

Стан опрацювання проблематики. Питання європейських правових стандартів та інституцій у регулюванні судоустрою та статусу суддів досліджували такі науковці, як І.В. Назаров, О.В. Сащенко, А.Л. Паскар, С.В. Васильєв, Г.О. Бабенко, Ю. Шемшученко, І. Яковюк тощо.

Виклад основного матеріалу. Європейські стандарти у сфері судоустрою ґрунтуються на низці міжнародних документів, зокрема: Європейській конвенції з прав людини, Хартії основоположних прав Європейського Союзу, актах Венеційської комісії, а також на практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду Європейського Союзу (СЕС). Сукупність цих документів і судових рішень формує цілісну систему правових орієнтирів, обов'язкових для держав-членів ЄС і рекомендаційних, але водночас впливових, для країн-кандидатів на вступ.

Суд Європейського Союзу функціонує на основі принципу верховенства права – однієї з ключових цінностей, закріплених у статті 2 Договору про Європейський Союз (ДЄС). У цьому контексті правове регулювання судоустрою та статусу суддів у державах-членах має відповідати як нормам внутрішнього законодавства ЄС, так і загальноєвропейським правовим стандартам. Важливу роль у формуванні таких стандартів відіграють ЄСПЛ та Суд ЄС, юрисдикції яких, хоч і базуються на різних правових системах – ЄКПЛ та праві ЄС відповідно – взаємодоповнюють одна одну у зміцненні незалежності судової влади.

Згідно зі статтею 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу (далі – Хартія), право на справедливий суд розглядається як фундаментальне, і передбачає розгляд справи незалежним, безстороннім судом, встановленим законом [2]. Це положення є еквівалентом статті 6 ЄКПЛ, яка гарантує кожному право на справедливий, публічний і своєчасний розгляд його справи судом, який є незалежним, неупередженим і створеним відповідно до закону [3]. Відповідно до абз. 3 ст. 52 Хартії, тлумачення та рівень захисту, наданий її статтею 47, не можуть бути нижчими від стандартів, закріплених у практиці ЄСПЛ [2].

Згідно зі статтею 19 ДЕС, держави-члени зобов'язані забезпечити ефективний судовий захист у всіх сферах, охоплених правом Союзу [1]. Це передбачає, що судові органи в межах національних юрисдикцій повинні відповідати стандартам незалежності та безсторонності, встановленим не лише у внутрішньому законодавстві, а й у праві ЄС.

Незалежність судової влади визнається фундаментальним принципом правової держави. Його реалізація передбачає як інституційну автономію судової системи, так і забезпечення персональної незалежності суддів. Це включає належні гарантії їхньої професійної діяльності, незмінюваність, а також захист від будь-якого політичного або адміністративного тиску з боку інших гілок влади.

У правовому порядку ЄС судова незалежність, яка також є частиною ширшого принципу верховенства права, закріплена у трьох нормативних положеннях права: статті 2 Договору про Європейський Союз (ДЕС), яка встановлює верховенство права як спільну цінність ЄС для всіх держав-членів; статті 19 ДЕС, яка зобов'язує держави-члени забезпечувати «ефективний судовий захист» у сферах, що охоплюються правом ЄС; та статті 47 Хартії основних прав ЄС (Хартія), яка зобов'язує держави-члени під час імплементації права ЄС поважати основоположне право на справедливий суд та на ефективний засіб правового захисту (стаття 51 Хартії).

Розглядаючи ці три положення разом та тлумачачи їх системно, Суд Європейського Союзу розробив набір спільних мінімальних стандартів незалежності судової влади, які він вважає обов'язковими для держав-членів відповідно до права ЄС. Хоча Суд Європейського Союзу визнає, що організація національного правосуддя сама по собі не належить до компетенції ЄС, він, тим не менш, вимагає, щоб держави-члени дотримувалися мінімальних стандартів ЄС щодо верховенства права під час здійснення своїх компетенцій у цій сфері [13].

Особливістю підходу ЄС є багатовимірність розуміння незалежності судової влади. На відміну від ЄСПЛ, який тлумачить принцип незалежності виключно в межах права на справедливий суд (стаття 6 ЄКПЛ), для інституцій ЄС це питання також пов'язане з фундаментальними цінностями Союзу (стаття 2 ДЕС), а також з інституційною архітектурою самого Союзу, де суди відіграють роль гаранта дотримання та уніфікації права ЄС.

ЄСПЛ у своїй практиці напрацював чіткі критерії для оцінки незалежності суду. До них належать: спосіб призначення суддів, тривалість їх повноважень, наявність правових та інституційних гарантій проти зовнішнього втручання, а також сприйняття суду як незалежного в очах громадськості. Ці критерії застосовуються при оцінці як фактичної незалежності, так і зовнішніх проявів, що можуть підірвати довіру до судової системи.

Концепція судової незалежності розвивалася в судовій практиці ЄСПЛ протягом кількох десятиліть. У справі Ноймайстера 1968 року ЄСПЛ заявив, що орган має «судовий характер», якщо він незалежний від виконавчої влади та сторін [11].

У рішенні «Вака v. Hungary» Суд визнав порушення прав голови Верховного суду через його передчасне звільнення, що було спричинене критикою урядової судової реформи. Суд визнав, що таке звільнення є формою втручання у судову незалежність і суперечить стандартам, передбаченим статтею 6 ЄКПЛ [8].

Для оцінки незалежності ЄСПЛ розробив у своїй судовій практиці чотири етапний тест. Оцінюючи, чи слід вважати суд «незалежним», необхідно враховувати, серед іншого, такі аспекти: i) процедуру призначення його членів; ii) термін їхніх повноважень; iii) існуючі гарантії від зовнішнього тиску; та iv) чи створює установа враження незалежності [13].

Аналогічні підходи демонструє і Суд Європейського Союзу. У рішенні у справі Associação Sindical dos Juizes Portugueses він наголосив, що держави-члени зобов'язані забезпечувати незалежність судових органів навіть у тих випадках, коли такі органи діють виключно в межах національної юрисдикції, якщо вони потенційно можуть застосовувати або тлумачити право ЄС [9].

У справі Commission v. Poland (Independence of the Supreme Court), Суд ЄС постановив, що зміни у пенсійному віці суддів, які дозволяли виконавчій владі впливати на тривалість мандату суддів Верховного суду, суперечать принципу судової незалежності, як передбачено у абз. 1 статті 19 ДЕС [10].

Таким чином, у сфері забезпечення незалежності судової влади існує тісний взаємозв'язок між двома юрисдикціями – ЄСПЛ у Страсбурзі та Судом ЄС у Люксембурзі. Незважаючи на різницю в правових основах, обидва судові органи спільно формують уніфікований європейський стандарт, що зобов'язує держави-члени забезпечувати не лише формальну, а й реальну незалежність суддів та судів, як необхідну умову для дотримання принципу верховенства права та ефективного захисту прав людини [13].

Істотну роль у розвитку європейських стандартів відіграє Венеційська комісія Ради Європи. У своїх висновках вона неодноразово підкреслювала необхідність створення незалежних органів суддівського самоврядування, наділених повноваженнями з добору, атестації, просування та

дисциплінарної відповідальності суддів. Комісія підтримує ідею мінімізації ролі виконавчої влади у питаннях, що стосуються функціонування судової системи.

У справі Пірсак 1982 року ЄСПЛ розрізняв суб'єктивний та об'єктивний підхід до судової неупередженості. У цьому сенсі суб'єктивний аспект спрямований на вивчення особистого переконання конкретного судді в конкретній справі, тоді як об'єктивний підхід зосереджується на тому, чи надав суддя достатні гарантії для усунення будь-яких розумних сумнівів у цьому відношенні (тобто він зосереджується на соціальному сприйнятті незалежності). ЄСПЛ також наголосив, що питання внутрішньої організації судів також повинні враховуватися, щоб вони могли викликати суспільну довіру, яка є важливою. У справі Пірсак колишнього державного прокурора після призначення суддею попросили розглянути справу, в якій він сам раніше виконував обов'язки державного прокурора. Це підірвало довіру громадськості до його незалежності та могло викликати у громадськості занепокоєння, що він не надав достатніх гарантій своєї неупередженості, оскільки він міг бути упередженим через свою попередню діяльність на іншій процесуальній посаді в тій самій справі [12].

Суд Європейського Союзу, посилаючись на статтю 47 Хартії основоположних прав ЄС та статтю 6 ЄКПЛ, які вимагають, щоб суди були незалежними, безсторонніми та «встановленими законом», зазвичай утримується від прямого аналізу того, наскільки національні процедури призначення суддів відповідають вимогам національного законодавства. Натомість увага Суду зосереджується на оцінці того, чи мали можливі порушення такого порядку призначення вплив на громадське сприйняття незалежності й неупередженості судової влади.

Таке зміщення акценту з формально-правового аналізу на соціально-психологічні аспекти судової незалежності пояснюється інституційними межами компетенції Суду ЄС. Оскільки Суд не має повноважень тлумачити національне законодавство держав-членів, він не може давати юридичну оцінку правомірності призначення суддів з точки зору внутрішніх норм. Втручання в цю сферу означало б вихід за межі його мандату, визначеного установчими договорами ЄС.

Замість цього Суд ЄС формує власне, автономне розуміння концепції судової незалежності на рівні права Союзу, базуючись на ширших соціологічних і психологічних підходах. Таке бачення є уніфікованим і не залежить від варіативних підходів, що існують у національних правових системах країн-членів [13].

Держави-члени зберігають за собою повноваження впроваджувати судові реформи. Однак, згідно з прецедентним правом Європейського суду, вони не можуть вільно визначати напрямок, у якому можуть розвиватися такі реформи. Суд вимагає, щоб будь-які зміни лише зміцнювали (посилювали) незалежність судової влади, а не послаблювали її. Європейський суд встановив цю доктрину нерегресії у рішенні у справі «Республіка проти Прем'єр-міністра». У цій справі мальтійська неурядова організація оскаржила судову реформу на Мальті, стверджуючи, що повноваження Прем'єр-міністра призначати суддів ставлять під сумнів незалежність призначених осіб. Європейський суд виніс рішення у цій справі за запитом Конституційного суду Мальти про попереднє рішення та зазначив, що відповідна реформа фактично зміцнила незалежність судової влади, включивши до процесу Комітет з призначень суддів (чого раніше не було). Таким чином, відповідна реформа не послабила, а посилила незалежність судової влади. З цього приводу Європейський суд встановив принцип нерегресії щодо верховенства права, згідно з яким держава-член «не може вносити зміни до свого законодавства таким чином, щоб це зменшило захист цінності верховенства права», і згідно з яким держави-члени «повинні забезпечити уникнення будь-якого регресу у своєму законодавстві, що регулює організацію судової влади, утримуючись від прийняття правил, які підривають незалежність судової влади» [1].

Підхід ЄСПЛ до призначення суддів не полягає в нав'язуванні певної конституційної моделі сторонам ЄСПЛ. Тобто, призначення суддів виконавчою або законодавчою гілками влади є допустимим, якщо призначені особи не піддаються впливу чи тиску під час виконання своїх суддівських функцій. У справі Флюкс проти Молдови суддя Верховного суду Республіки Молдова був призначений національним парламентом; однак не було жодних ознак того, що термін його повноважень може бути припинений виконавчою або законодавчою гілками влади, і не було представлено жодних доказів впливу, що змусило ЄСПЛ дійти висновку про його незалежність [5].

У справі Кларк проти Великої Британії ЄСПЛ також відхилив скаргу щодо призначення районних та окружних суддів в Англії лордом-канцлером. ЄСПЛ встановив, що між суддями та офісом лорда-канцлера не існувало ієрархічного чи організаційного зв'язку. Хоча лорд-канцлер мав повноваження звільняти цих суддів у контексті судового перегляду, ці повноваження ніколи не використовувалися на практиці. Тому це не викликало б жодних підстав для занепокоєння у об'єктивного спостерігача [6].

У справі Астрадссон проти Ісландії ЄСПЛ запровадив поняття заслуги в контексті призначень суддів, заявивши, що характерною рисою поняття суду є те, що він складається з суддів, обраних

на основі їхніх заслуг, тобто суддів, які відповідають вимогам технічної компетентності та моральної доброчесності для виконання судових функцій, покладених на них у державі, що керується верховенством права (пункт 220). Крім того, чим вище розташований суд у судовій ієрархії, тим суворішими мають бути застосовні критерії відбору (пункт 222) [7].

Суд ЄС також неодноразово наголошував, що він не нав'язує державам-членам єдину процедуру призначення суддів, а радше забезпечує, щоб будь-яка обрана ними процедура відповідала мінімальним стандартам верховенства права, розробленим у його прецедентній практиці. У своєму рішенні від 5 червня 2023 року у справі Комісія проти Польщі Суд постановив: хоча організація правосуддя в державах-членах, включаючи створення, склад, повноваження та функціонування національних судів і трибуналів, а також правила, що регулюють процедуру призначення суддів або їх статус та виконання ними своїх обов'язків, належить до компетенції держав-членів, останні, здійснюючи цю компетенцію, повинні дотримуватися зобов'язань, які вони випливають з права Союзу, зокрема зі статей 2 та 19 Договору про ЄС. Для того, щоб органи, які можуть бути покликані вирішувати питання, що стосуються застосування або тлумачення права Союзу, могли надавати такий ефективний правовий захист, важливо, щоб поважалася незалежність відповідних органів, як це підтверджує стаття 47 Хартії [10].

Тобто, на думку Європейського суду, держави-члени не можуть посилалися на застереження про національну ідентичність для виправдання концепції верховенства права, яка відхилятиметься від спільних мінімальних стандартів, встановлених судовою практикою Європейського суду.

Хоча як ЄСПЛ, так і Суд ЄС загалом допускають відмінності в національних правилах, що регулюють призначення суддів, дотримання цих правил є надзвичайно важливим. Знаковою справою ЄСПЛ щодо порушень таких правил є справа *Ástráðsson*, у якій ЄСПЛ застосував триетапний тест, щоб визначити, чи були порушення в процесі призначення настільки серйозними, що порушували основоположне право на суд, встановлений законом. Перший крок полягає у вивченні того, чи мало місце явне порушення національного законодавства, у тому сенсі, що порушення має бути об'єктивно та фактично ідентифікованим як таке (пункт 244). Однак відсутність явного порушення сама по собі не виключає можливості порушення права на суд, встановлений законом, якщо процедура призначення, хоча й явно відповідала правилам, тим не менш призвела до результатів, несумісних з об'єктом і метою права, закріпленого в ЄКПЛ (пункт 245). На другому кроці порушення має бути оцінене з огляду на об'єкт і мету вимоги про «суд, встановлений законом», щоб забезпечити, щоб судова влада могла вільно виконувати свої функції.

На другому етапі порушення має бути оцінене з огляду на мету та завдання вимоги щодо «суду, встановленого законом», яка полягає у забезпеченні того, щоб судова влада могла виконувати свої функції без неналежного втручання, і таким чином, щоб дотримувалися верховенство права та розподіл влади. Суто технічні порушення, які не впливають на незалежність судді, не підпадають під сферу перегляду (пункт 246). Дійсно, лише порушення, які впливають на сутність права на «суд, встановлений законом», можуть призвести до порушення цього права (пункт 247). Третій етап перегляду стосується правових наслідків порушення для прав особи згідно з ЄКПЛ (пункт 248). Після встановлення порушення відповідних національних положень оцінка правових наслідків цього порушення національними судами повинна ґрунтуватися на відповідній судовій практиці щодо ЄКПЛ та принципах, що випливають з неї (пункт 251). ЄСПЛ також може проводити цю оцінку на додатковій основі (пункти 249-250), особливо якщо висновки національного суду є довільними або явно необґрунтованими (пункт 251) [7].

З огляду на викладене можна зробити наступні **висновки**: 1) ЄСПЛ і Суд ЄС формують уніфіковану систему стандартів, що вимагає від держав забезпечувати не тільки формальну, а й фактичну незалежність судів; 2) незалежність суду в європейській судовій практиці оцінюється за формальними критеріями (призначення, строк, гарантії) та за соціальним сприйняттям з боку суспільства; 3) створення або реформування судів не повинно викликати у громадськості сумнівів у незалежності та неупередженості нових інституцій; 4) національне право судоустрою залишається компетенцією держав-членів, але вони зобов'язані дотримуватися мінімальних стандартів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Договір про Європейський Союз: консолідована версія станом на 1 січ. 2005 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773___595905.
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union. 2012. С 326. Р. 391- 407. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950 (редакція станом на 01.08.2021) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004.

4. Суд Європейського Союзу. Велика палата. Рішення від 20 квітня 2021 р. у справі C-896/19 – Repubblika проти Il-Prim Ministru. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=240084&doclang=DE>.
5. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі "Case of Flux (No. 2) v. Moldova" (заява № 001-81372/16), 20 травня 2024 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-81372%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81372%22]}).
6. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі "Clarke v. the United Kingdom" (заява №23695/02), 25 серпня 2005 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-3773>.
7. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі "Case of Gudmundur Andri Ástráðsson v. Iceland" (заява № 26374/18), 28 січня 2025 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-206582%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-206582%22]}).
8. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі Baka v. Hungary, заява № 20261/12, Велика палата, 23 червня 2016 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164684>.
9. Суд Європейського Союзу (Велика палата). Рішення у справі Associação Sindical dos Juízes Portugueses v. Tribunal de Contas, справа C-64/16, 27 лютого 2018 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62016CJ0064>.
10. Суд Європейського Союзу (Велика палата). Рішення у справі European Commission v. Republic of Poland (Independence of the Supreme Court), справа C-619/18, 24 червня 2019 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62018CJ0619>.
11. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі "Case of Neumeister v. Austria" (заява № 1936/63), 27 червня 1968 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57544%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57544%22]}).
12. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі "Case of Piersack v. Belgium" (заява № 8692/79), 1 жовтня 1982 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57557%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57557%22]}).
13. Mańko, R. Zur Unabhängigkeit der Justiz: Überblick über die Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte und des Europäischen Gerichtshofs: eingehende Analyse. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/767152/EPRS_IDA\(2024\)767152_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/767152/EPRS_IDA(2024)767152_DE.pdf).